

Wrocław, dnia 25 października 2018 r.

**POLSKI INSTYTUT**

**SZTUKI FILMOWEJ**

**ul. Krakowskie Przedmieście 21/23**

**00-071 Warszawa**

## **PROPOZYCJE ZMIAN DO PROGRAMÓW OPERACYJNYCH**

### **POLSKIEGO INSTYTUTU SZTUKI FILMOWEJ NA ROK 2019**

#### **w zakresie poszerzenia dostępności kultury audiowizualnej dla osób niewidomych i niesłyszących**

W imieniu Stowarzyszenia Kin Studyjnych oraz kin zrzeszonych w Sieci Kin Studyjnych i Lokalnych przedstawiam propozycje zmian do Programów Operacyjnych na rok 2019 mające na celu **poszerzenie dostępności kultury audiowizualnej dla osób niewidomych i niesłyszących.**

Proponowane zmiany popierają także Fundacja Kultury Bez Barrier, Fundacja Na Rzecz Rozwoju Audiodeskrypcji „KATARYNKA”, Fundacja Mili Ludzie, Stowarzyszenie „De Facto” i Fundacja Siódmy Zmysł.

W imieniu Stowarzyszenia Kin Studyjnych, podmiotów prowadzących kina zrzeszonych w Sieci Kin Studyjnych i Lokalnych oraz podmiotów wspierających integrację osób niepełnosprawnych pragnę zwrócić uwagę, że wśród programów i priorytetów finansowanych przez Instytut brakuje regulacji, która zagwarantowałaby realny dostęp do filmów posiadających ścieżkę z audiodeskrypcją i napisy dla osób niesłyszących, co negatywnie wpływa na możliwość szerzenia kultury filmowej wśród osób z niepełnosprawnością sensoryczną oraz ich integracji ze społeczeństwem.

Warto podkreślić, że jak ogromnym uznaniem spotkała się zmiana wprowadzona do Programów Operacyjnych na rok 2016, która nakłada na producenta filmu fabularnego i pełnometrażowego filmu animowanego obowiązek wyprodukowania ścieżki z audiodeskrypcją i napisów dla osób niesłyszących. Środowiska kinowe oraz podmioty zajmujące się dostępnością multimedialnych dla osób niesłyszących i niewidzących, takie jak Fundacja Kultura Bez Barrier, zareagowały na tę zmianę z entuzjazmem, jednakże przez trzy lata obowiązywania Programów Operacyjnych zawierających tę regulację, okazuje się, że zapis ten jest niewystarczający. Obecnie Programy Operacyjne zobowiązują producenta do wyprodukowania ścieżki z audiodeskrypcją i napisów dla osób niesłyszących, a audiodeskrypcja i napisy dla niesłyszących powinny być dołączone do kopii wzorcowej filmu, będącej podstawą do produkcji kopii dystrybucyjnych. Jednak praktyka ostatnich lat pokazała, że zapisy te w swej istocie prawidłowe okazały się niewystarczające, gdyż **nie stworzyły mechanizmów pozwalających na faktyczne wyegzekwowanie kopii dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnością sensoryczną.**

#### **SIEDZIBA:**

RZESZÓW 35-329, al. Krzyżanowskiego 8/3

tel.: +48 17 850 60 77, +48 17 850 60 78

faks: +48 17 850 60 79

rzeszow@lassota.pl

#### **ODDZIAŁ WE WROCŁAWIU:**

WROCŁAW 50-414, ul. Krasieńskiego 1/900

tel.: +48 71 727 72 21

faks: +48 71 722 04 22

wroclaw@lassota.pl

Przywołać wystarczy, iż przez ostatnie osiem lat Polski Instytut Sztuki Filmowej dofinansował prawie 200 produkcji filmowych, natomiast filmy, które pojawiły się w dystrybucji kinowej ze ścieżką z audiodeskrypcją lub napisami dla niesłyszących stanowią jedynie około 3 % dofinansowanych w tych latach produkcji.

Utrudnienia w dostępie do ww. kopii prowadzą do wykluczenia osób niewidzących oraz niesłyszących w zakresie korzystania z kinematografii, a tym samym nie pozwalają przeciwdziałać dyskryminacji osób z niepełnosprawnościami w dostępie do kultury.

Korzystnym, zdaniem kin i popularyzatorów audiodeskrypcji, dla zwiększenia dostępności filmów posiadających ścieżkę z audiodeskrypcją i napisami dla osób niesłyszących byłoby uzupełnienie istniejących priorytetów o realne zagwarantowanie dostępności do filmów z audiodeskrypcją i napisami.

- 1) Proponujemy zmiany w zakresie *Zasady ogólne dla Priorytetów III, IV, V, VI, VII, VIII, IX i X* w PO Produkcja Filmowa. Postulowane zmiany: uzupełnienie pkt. 1.13 określającego zobowiązania producenta dotyczących jego dystrybucji poprzez dopisanie tiretu „film wraz ze ścieżką z audiodeskrypcją i napisami dla osób niesłyszących będzie oferowany do wyświetlenia wszystkim podmiotom prowadzącym kina na terenie Polski najpóźniej w ciągu 2 tygodni od daty premiery”

Analogicznie sugerujemy zmianę w Postanowieniach Końcowych:

- 2) uzupełnienie pkt. 5 poprzez uzupełnienie tiretów o zapis na końcu „obowiązek oferowania do wyświetlenia wszystkim podmiotom prowadzącym kina na terenie Polski najpóźniej w ciągu 2 tygodni od daty premiery filmu wraz ze ścieżką z audiodeskrypcją i napisami dla osób niesłyszących”

#### **I. Utrudniony dostęp do wyświetlania filmów ze ścieżką z audiodeskrypcją i napisami**

Uzasadniając obszerniej proponowane zmiany, zwrócić należy uwagę, że średnia długość życia ludzi wzrasta, a wraz z wiekiem wzrok oraz słuch pogarsza się, co za tym idzie zwiększa się liczba osób niewidzących i niesłyszących. Proponowane zmiany mają na celu nie tylko ułatwienie dostępu do kultury audiowizualnej osobom z niepełnosprawnością sensoryczną, ale również osobom starszym, dla których może być to kolejna forma aktywizacji społecznej. Pomimo wprowadzonych w Programach Operacyjnych na rok 2016 zmian, seanse filmów posiadających ścieżkę z audiodeskrypcją i napisy dla osób niesłyszących wciąż są rzadkością, choć okazjonalnie organizowane wydarzenia cieszą się ogromną popularnością.

Prawa osób niepełnosprawnych gwarantowane są w Konstytucji Rzeczypospolitej Polski z 2 kwietnia 1997 roku (Dz. U. Nr 78, poz. 483). Zapewnia ona prawo do niedyskryminacji, stanowiąc, że nikt nie może być dyskryminowany w życiu politycznym, społecznym lub gospodarczym z jakiegokolwiek przyczyny (art. 32 pkt. 2). Dodatkowo, uchwalona 1 sierpnia 1997 roku Karta Praw Osób Niepełnosprawnych (M.P. 1997 nr 50 poz. 475), której punkt 10 stwierdza, że osoba niepełnosprawna ma prawo do: pełnego uczestnictwa w życiu publicznym, społecznym, kulturalnym, artystycznym, sportowym oraz rekreacji i turystyce odpowiednio do swych zainteresowań i potrzeb. Warto zwrócić uwagę, że konieczność poszanowania praw osób niepełnosprawnych i osób starszych do integracji i uczestnictwa w życiu społecznym i kulturalnym wynika również z prawa unijnego (m. in. z Dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2010/13/UE z dnia 10 marca 2010 r. w sprawie

koordynacji niektórych przepisów ustawowych, wykonawczych i administracyjnych państw członkowskich dotyczących świadczenia audiowizualnych usług medialnych, Dz. U. UE L 95/1). Środki pozwalające na osiągnięcie dostępności powinny obejmować między innymi wyświetlane listy dialogowe, czy dźwiękową ścieżkę narracyjną.

Jednym z istotnych problemów, który dotyka kina w tym studyjne i lokalne, jest zagadnienie utrudnionego dostępu do repertuaru filmowego, w tym kina polskiego, który byłby dostosowany do widza z niepełnosprawnością sensoryczną. Należy zwrócić uwagę, że zwłaszcza produkcje dofinansowane przez Polski Instytut Sztuki Filmowej powinny być dostępne dla jak najszerszej publiczności. Dotychczasowy zapis dotyczący audiodeskrypcji i napisów dla niesłyszących nakłada na producenta obowiązek wyprodukowania tejsze ścieżki oraz napisów. Jednakże na chwilę obecną Programy Operacyjne nie zobowiązują producenta do zobowiązania dystrybutora do oferowania kinom do wyświetlania filmów przystosowanych dla osób z niepełnosprawnością sensoryczną.

Należy zwrócić uwagę, że filmy dofinansowane przez Polski Instytut Sztuki Filmowej muszą posiadać również ścieżkę dostosowaną do widzów z niepełnosprawnością sensoryczną, zatem odnieść można byłoby wrażenie, że takie seanse staną się powszechnie dostępne od 2016 roku. Tymczasem dystrybutorzy często nie uwzględniają w umowach dystrybucyjnych możliwość przesłania ścieżki filmu z audiodeskrypcją i napisami dla niesłyszących. W aktualnych Programach Operacyjnych nie istnieje mechanizm, który zobowiązywał producenta lub dystrybutora do oferowania filmów wraz z ścieżką przystosowanych dla osób niewidzących i niesłyszących, co sprowadza się do znikomej liczby takich seansów. Teoretycznie więc od 2016 roku nałożony jest na producenta obowiązek tworzenia ścieżki audiodeskrypcji i napisów dla niesłyszących przeznaczonych dla widzów z niepełnosprawnością sensoryczną, jednak w rzeczywistości wersje te nie są oferowane w procesie dystrybucji kinom. Trzeba jeszcze raz podkreślić, że obecna regulacja narzuca na producenta, aby budżet produkcji uwzględniał koszty wykonania ścieżki audiodeskrypcji i napisów dla niesłyszących, zatem proponowana zmiana nie wiąże się z koniecznością ponoszenia dotkliwych kosztów ani przez producenta, ani przez dystrybutora. Zgodnie z brzmieniem Programów Operacyjnych od 2016 roku na producenta nakładany jest obowiązek stworzenia wersji filmu dostosowanej do potrzeb osób z niepełnosprawnością sensoryczną, jednakże brak jest mechanizmów na poziomie dystrybucji, aby film ze ścieżką z audiodeskrypcją i napisami dla niesłyszących był oferowany do wyświetlania przez kina. W imieniu kin zrzeszonych w Sieci Kin Studyjnych i Lokalnych oraz Stowarzyszenia Kin Studyjnych pragnę również zwrócić uwagę na okoliczność, że niekiedy prośby kin o uzyskanie wersji filmu z audiodeskrypcją i napisami dla niesłyszących pozostały bez odpowiedzi zwrotnej.

Dlatego istotną barierą w dostępie do szerzenia kultury filmowej wśród osób niewidzących i niesłyszących jest brak obowiązku nałożonego na dystrybutorów zobowiązujących ich do proponowania wersji filmu ze ścieżką audiodeskrypcji i napisami dla niesłyszących.

## **II. Zbieżność proponowanych zmian z celami PISF**

Proponowane zmiany do Programów Operacyjnych na rok 2019 pozwolą na zagwarantowanie realizacji **podstawowych celów statutowych PISF:**

1. *Wspieranie działań mających na celu **tworzenie warunków POWSZECHNEGO DOSTĘPU do dorobku polskiej, europejskich i światowej sztuki filmowej;***

Dzięki zagwarantowaniu za pomocą proponowanych mechanizmów, że wszystkie filmy dofinansowywane przez PISF będą oferowane do wyświetlania wszystkim podmiotom prowadzącym kina na terenie Polski wraz ze ścieżką z audiodeskrypcją i napisami dla niesłyszących, filmy te otrzymają realną szansę dotarcia do nowego kręgu odbiorców na terenie całego kraju, także w mniejszych ośrodkach. Pozwoli to nie tylko na możliwość szerzenia kultury filmowej wśród osób z niepełnosprawnością sensoryczną, ale również ich integrację zarówno w swoim gronie, jak i z osobami pełnosprawnymi.

2. *Dofinansowywanie przedsięwzięć z zakresu produkcji filmowej, dystrybucji i rozpowszechniania filmów, **UPOWSZECHNIANIA I PROMOCJI KULTURY FILMOWEJ**, rozwoju infrastruktury kinematograficznej oraz zachowania i ochrony dziedzictwa kultury filmowej;*

Pomimo iż pierwszy seans kinowy filmu z audiodeskrypcją odbył się w 2006 r., wciąż audiodeskrypcja jako forma przeciwdziałania dyskryminacji dostępu do kultury jest młoda. Sposobem na zwiększenie popularności seansów dostosowanych do osób z niepełnosprawnością sensoryczną jest zapewnienie kinom – lokalnym i studyjnym – rzeczywistego dostępu do ścieżek filmu z audiodeskrypcją i napisami dla niesłyszących.

Kina, w sposób szczególny, przyczyniają się do rozpowszechniania różnych gatunków twórczości filmowej, a przy tym tworzą miejsce integracji wielu środowisk społecznych. Różnorodność repertuaru, która dostosowana byłaby do osób z niepełnosprawnością sensoryczną, mogłaby stanowić okazję dla tych osób do poszerzania swoich horyzontów oraz zachęcić do większej aktywności społecznej.

3. ***Promocja polskiej twórczości filmowej;***

Należy podkreślić, że upowszechnienie dostępności filmów ze ścieżką z audiodeskrypcją i napisami dla osób niesłyszących jest okazją do promocji polskiej twórczości filmowej, która poprzez proponowane mechanizmy ma realną szansę dotrzeć do nowego kręgu widzów. Niewątpliwie jak najszerszy dostęp do nowych polskich tytułów filmowych i ich wyświetlanie w kinach na terenie całego kraju, przyniesie **korzyść także twórcom i producentom tych filmów**. Wychowanie widza, w tym widza z niepełnosprawnością sensoryczną, przyzwyczajenie go do odbioru filmu w kinie w jego okolicy oraz wraz z innymi uczestnikami seansu, niewątpliwie korzystnie wpływa na zwiększenie oglądalności w dalszej perspektywie. Tym samym polska widownia ma szansę się rozwijać, jak również tworzyć kino bez jakichkolwiek barier.

Proponowane zmiany pozytywnie przyczynią się do rozwoju aktywności osób z niepełnosprawnością sensoryczną w życiu społeczno-kulturowym oraz będą skutecznym mechanizmem przeciwdziałania dyskryminacji w zakresie dostępu do kultury. Ponadto przedstawione powyżej propozycje nie wiążą się z dotkliwymi obciążeniami finansowymi producenta lub dystrybutora, przez co istnieje możliwość wprowadzenia zaproponowanych mechanizmów już do Programów Operacyjnych na rok 2019.



Joanna Lassota  
adwokat